

Hátrányos helyzetűeket támogató részprogram

Attól a pillanattól kezdve, mikor elkezdtünk gondolkodni azon, hogy milyen részprogramok is legyenek a Közoktatás-fejlesztési program keretén nyilvánvaló volt, hogy a Soros Alapítványnak foglalkoznia kell - mint ahogy egyébként eddig is ezt tette - a hátrányos helyzetnek az iskola világán belül történő kezelésével. Nyilván sokan ismerik az ún. "Soros tejációt", ami nagyvárosi környezetben, Budapesten és néhány nagy városban most már évek óta, ugyan különböző konstrukciókban, de nagyon sok gyereknek jelenti azt, az otthon meg nem kapott reggeli tejet, zsömlét, amitől hát egy picit talán jobb helyzetbe kerülve kezdhet bele az iskolai munkába. A szociális érzékenység, a hátrányos helyzet kezelése az egész Alapítvány alapgondolata, úgyhogy nem volt igazán vita soha arról, hogy legyen ilyen programunk. Ami ugye sajátos volt ebben a programban, hogy míg az összes többi más elemnél nyilvánvaló a fejlesztési gondolat, tehát, hogy az előrelépés, a szakmai fejlesztés a cél és nem egyszerűen adott szituációknak a megerősítése, nyilvánvaló volt, hogy a Hátrányos helyzetű részprogramban önmagában nem lehet csak fejlesztéseket támogatni, éppen ezért talán ez az a részprogram, ahol a legkevesebb a "kézzelfogható", sokhelyütt átvehető, elérhető eredmény. Mégis azt gondolom, hogy bizonyos értelemben ez az egyik legsikeresebb programunk. Hiszen azt hiszem, hogy sokaknak és olyanoknak sikerült segítenünk, talán nem is jelentéktelen mértékben, akik erre sokoldalúan rászorulnak és talán a segítségünkkel egy picit előrébb kerülnek. Legnagyobb részeleme ennek a Hátrányos helyzetű programnak az ún. ösztöndíj program. Elképesztően nagy volt az igény erre, ami azt gondolom mindannyiunk számára elgondolkodtató. Több mint 4000 pályázat érkezett be, olyan középiskolás gyerekektől, akiknek a pályázat keretében azt ajánlottuk, hogy ösztöndíjait nyújtunk nekik a tanulmányaik elősegítése érdekében. Mi ebből a négyezer pályázatból, csak alig 10%-nak, 400 gyereknek, 400 kisdíjnak tudtunk segíteni. Nagyon nagyon szigorúan kellett vennünk a feltételeket az elbírálás során és a kuratóriumnak nem lehetett egyáltalán könnyű dolga, amikor egyértelműen rászoruló, de az adott keretekbe sajnos be nem férő gyerekeket kellett elutasítani. Egyébként így is az eredetileg 300 főre tervezett alapot emeltük fel 400 főre. 400 kisdíj kap jelenleg havonta 5000 Ft-ot a Soros Alapítványtól ennek a programnak is keretében. Na most, pontosan azért, mert láttuk, hogy ilyen iszonyatosan nagy az igény elkezdtünk gondolkodni, - mert, ugye ez egy Közoktatás-fejlesztési program -, hogyan lehetne másokat is bevonni ebbe az ösztöndíj programba. Elkezdtük kutatni, hogy kik adnak még ösztöndíjakat, hogy talán lehetne valami információs rendszert létrehozni, amelynek a keretében közösen alakítjuk ki az érintett alapítványok, állami szervezetek, önkormányzatok, a feltételeket, és ennek megfelelően talán több gyerekeknek tudunk segíteni, messzebbre el tudunk érni. Azt gondoltuk, hogy csinálunk egy kis füzetet is összegyűjtve a lehetséges ösztöndíjpályázati formákat, hátha azoknak akiknek esetleg mi nem tudunk segíteni, mivelhogy végesek a kereteink, azok számára legalább információt tudunk adni, hogy még hova tudnak fordulni. Legnagyobb meglepetésünkre, miközben első körben 50-60 alapítványi címet is találtunk aminek valamilyen formában benne volt a célrendszerében a hátrányos helyzetű gyerekek támogatása, amikor ezeket elkezdtük végig hívogatni, és felgöngyöltetni a dolgok, akkor egy nagy részükről kiderült, hogy vagy nincsenek egyáltalán, vagy tulajdonképpen egy-egy család vagy iskola belső ügyeinek intézésére jöttek létre, feltételezve a jószándékot nem adócsalási célból, hanem egy nagyon szűk körnek, egy zárt világnak segítése céljából. Lényegében 2-3 olyan alapítvány maradt, amely egyáltalán szóba jöhetett néhány tucat gyerek támogatásánál. Nem tudtunk pontos információt szerzni arról, hogy önkormányzati körökben milyen lehetőségek vannak. Tudtunk, tudunk arról, hogy cigány gyerekek továbbtanulására vannak állami pénzek, de más hátrányos helyzetű gyerekek számára nyújtott ilyen típusú forrásokat nem találtunk. Tehát tulajdonképpen lehangoló volt a kép, és nagyjából kezdtük megérteni, hogy miért volt ez az iszonyatosan nagy érdeklődés. Ezzel együtt is azt gondolom, hogy a továbbiakban miközben ezt az ösztöndíjprogramot folytatni kell, az is lehet feladatunk, illetve nem csak lehet, hanem kell hogy feladatunk legyen, hogy valamilyen módon segítsük elő másoknak is a bekapcsolódását ebbe a hátrányos helyzetű gyerekeknek nyújtandó ösztöndíjprogramba.

Ennek a programnak a más elemei, amik szakmailag igazán izgalmasak lehetnek egyike, ami persze inkább szintén "pusztán" a hátrányos helyzetnek a segítése vagy az igazán, a nagyon rossz pozíciókban lévő melléállás volt a fő motiváció, a hátrányos helyzetű iskolák eszközfejlesztése. Nyilvánvaló mindannyiunk számára, akik az iskola világát egy kicsit is ismerik, hogy sajnálatos módon a két dolog, tehát, hogy hátrányos helyzetű gyerekek járnak egy iskolába és az adott település hátrányos helyzetű, azok teljesen egybe esnek, ez a két dolog teljesen egybe esik, szükségképpen, hiszen egy település azért hátrányos helyzetű, mert a személyi jövedelemadó bevétele 0 körül van, és ennek az az alapoka természetesen, hogy mondjuk az adott település lakóinak jelentős része - tudunk olyanról ahol akár 84%-a - munkanélküli. Ennek megfelelően itt tehát arra gondoltunk, azon objektív kritériumok alapján, hátrányos helyzetűnek minősülő iskoláknak adjunk lehetőséget arra, hogy bizonyos minimális fejlesztéseket tudjanak végrehajtani, amitől egy picit jobb lesz ott az oktatás, egy kicsit érdekesebb, egy kicsit a gyerekek számára foghatóbb lesz a folyamat. Itt is nagyon sok pályázat érkezett be, több mint 1500 iskola jelentkezett be erre a pályázatra, és ezeknek a nagy része sajnos meg is felelt a kritériumoknak. Nyilván ezek mind egyikének nem tudtunk segíteni, 71 iskola volt az, ami tényleges segítséget tudott ebben a programban kapni. Most pontosan azért hogy ne keltsünk újabb, és újabb illúziókat ezt a pályázatot 96-ban nem hirdetjük meg újból, hanem a kuratórium végignéve a tavaly nem nyert - mert, hogy pénz nem volt rá azért nem nyert - pályázatokat, ebből a tavaly nem nyert pályázati körből választ ki egy újabb csoportot, hiszen bőven vannak akik minden szempontból megfeleltek a kritériumoknak, hogy hátrányos helyzetű iskolák, és ezeknek próbál majd, ennek az újabb körnek segíteni.

Nagyon tanulságos és érdekes volt az az elképzelésünk, amely a szakmunkásképzést célozta meg annyiban, amennyiben kisvállalkozóknak kínáltunk pályázati lehetőséget arra, hogy hátrányos helyzetű gyerekeknek gyakorló helyet a saját kisvállalkozásukban biztosítsanak. Meglehető módon erre a pályázatra nagyon kevesen jelentkeztek. Ennek persze sok oka lehet, egyik az, hogy ugye mi alapvetően a pályázati kiírásainkat pedagóguskörnyezethez juttatjuk el az információs helyeinken keresztül és a vállalkozói környezet valószínűleg ezeket nem feltétlenül olvassa, nem feltétlenül találkozik azokkal az információs pontokkal, amikkel a pedagógustársadalom népszerűsítésből vagy már megszokásból naponta találkozik. Itt az információ kibocsátóival, tehát velünk is baj volt. Ugyanakkor borzalmas izgalmas ennek a tapasztalata, az értékelések során egy kollegánk végig járta ezeket a helyeket és elbeszélgetett az érintettekkel, hogy mit jelentett ez a dolog számukra. Ez az anyag megvan azt gondolom mindenki számára nagyon tanulságos. Ugye a probléma mire a választ kerestük nagyon egyszerűen arról szól, hogy ma a szakmunkásképző intézetek - különösen kurrens szakmákban - csak akkor tudnak egy gyereket felvenni, miután a saját tanműhely rendszerük összeomlott vagy nagyon szűk kapacitású, ha az illető diák hoz egy olyan helyet, ahol ő gyakorolni tud. Ugyanakkor a mai szabályozó rendszerben nincs igazán érdeklődése a vállalkozónak abban, hogy gyerekeket fogadjon a saját tapasztalatainak átadására, a saját vállalkozásán belül. Itt van egy nagyon komoly hiány, részben szabályozási hiány, részben pedig egy tényleges infrastrukturális hiány, amire próbáltuk meg keresni a válaszokat, hogyan lehet ebben segíteni. Nyilván első körben ezt mi is inkább csak kísérletnek szántuk, az eredmények alapján gondoltuk aztán a következő évben tehát 96-ban ennek a folytatásáról dönteni. Mindenki tudja, aki ezzel foglalkozik, hogy óriási pénzek mozognak itt - mondom főleg kurrens szakmákban - és ezeket természetesen a hátrányos helyzetű gyerekek szülei

egyáltalán nem tudják megfizetni egy-egy gyakorlóhelynél, nem is tudják, tehát információjuk sincs arról, hogy hogyan lehet ebben a dologban a gyerekeknek segíteni.(Gondolatok a tapasztalatokról???????)

Talán a legkevésbé sikeresnek az a pályázatunk bizonyult ebben a körben, ami a hátrányos helyzetű gyerekekkel foglalkozó pedagógiai programoknak, felzárkóztató programoknak kínált pályázati lehetőséget. Nagyon kevés ilyen pályázat érkezett, és azok sem voltak igazán izgalmasak. Ugye ebből azt a következtetést lehet levonni, ami persze lehet, hogy túl általános, de más tapasztalatok alapján sajnos nem minősül annak, ma a szakma a pedagógustársadalom nem igazán tud mit kezdeni az iskolában szinte az egyik pillanatról a másikra megjelenő szegénységgel, ahogy csúnya szóval mondtuk régebben ugye a halmazottan hátrányos helyzettel. Nem vagyunk erre sem módszertanilag, sem ha lehet ezt mondani, lelkiileg felkészülve. Itt tehát nagyon jelentős lépést kellene tenni ebben a dologban, talán érdemes lenne a tanárképző intézményeknél is az ilyen jellegű kezdeményezéseket is megkeresni és támogatni, talán érdemes lenne meghívásos pályázat keretében azokat akiről tudjuk, hogy valamit ebben az ügyben már évek óta csinálnak felszólítani a táncra és a tapasztalataikat összegezteni. Nyilván az, hogy ilyen kevés volt a pályázat, abban az is benne lehet, hogy azok a tanáremberek, akik ezzel hosszú évek óta foglalkoznak iszonytató energiákkal és kisebb-nagyobb sikerekkel, azok nem érnek rá arra, hogy még arra sem hogy pályázatot írjanak, de arra legkevésbé, hogy a tapasztalataikat mások számára elérhető formában nyilvánosságra hozzák, tehát lehet, hogy ebben is kéne segíteni. Azt gondolom, miközben nagyon rossz a helyzet, azért bizonyos vagyok abban, sőt magam is tudok nem egy olyan pedagógiai műhelyről, ahol sikeresen próbálnak szociálisan hátrányos helyzetű gyerekek számára segítséget nyújtani.

Tulajdonképpen az első pillanattól kezdve látszott, hogy van két olyan terület, ami kilóg ebből a körből. Egyrészt tömegesen jelentkeztek olyan pályázatokkal, amelyek a hátrányos helyzetnek nem a szociálisan értelemben vett meghatározásából indulnak ki, hanem a fogyatékosok, tehát a hátrányos helyzetnek fizikai, szellemi értelemben vett kiindulópontjából. Nagyon sok és jellemző módon borzasztó színvonalas pályázat érkezett a gyógypedagógus körből, a fogyatékosokkal foglalkozó pedagógus műhelyektől. Így aztán ezek összehasonlíthatatlanok a hátrányos helyzetű részprogram alapvető értékeit jelentő szociálisan hátrányos helyzetű problémák kezelésével, ezért úgy döntöttünk, hogy létrehozunk egy külön alapot ezeknek a kezelésére már 95-ben, amelyet a Soros Egészségügyi programmal közösen létrehozott kuratórium, szakértői gárda használ fel és ennek folytatása képen 96-ban már önálló részprogramként jelent meg a fogyatékosokkal foglalkozó pedagógiai programok támogatására pályázati lehetőség.

A másik ilyen kérdés, ami hát tulajdonképpen egy tévedésünk volt, mi eredetileg azt gondoltuk, hogy ne legyen külön roma oktatási program, hiszen van egy kisebbségekkel foglalkozó, tolerancia ügyeket kezelni próbáló programunk egyrészt, másrészt van a hátrányos helyzetű program. Tehát amennyiben mint kisebbség kerülnek be roma oktatási kérdések a kuratórium hatáskörébe, az kezelhető ott a Tolerancia részprogramban és amennyiben a szociálkulturalis hátrányokról van szó az kezelhető a Hátrányos helyzetű részprogramban. Nohát ez egy tévedésünk volt. Ennek megfelelően, mintegy korrigálva ezeket a dolgokat már 95-ben létrehoztunk egy külön keretet a roma oktatási programra és elkezdődött egy nagyon aktív és talán nem is minden eredmény nélküli együttműködés a Minisztérium Kisebbségi Főosztályával, aminek eredményeképpen egyrészt létrejött egy önálló roma oktatási program, amely 96-ban már a második legnagyobb részprogramja a Közoktatás-fejlesztési programnak. Ami talán még ennél is fontosabb, hogy sikerült egy olyan részprogramot létrehozunk, amely hangsúlyos válaszokat próbál meg keresni és talán találni is a roma oktatás kérdésére. Ennek megfelelően már működik, kiírt pályázatait és beérkezett eredményei vannak egy külön roma gyerekek számára nyújtandó ösztöndíjpályázatnak. Tehát az egyik amit szeretnénk tovább vinni, hogy a hátrányos helyzetű gyerekeknek szóló egyéni pályázatoktól elkülönítve, külön azoknak a kisdíjaknak próbáljunk meg segíteni, akik középiskolába járnak a cigányság köréből. Idetartozó, azt gondolom, bizonyos értelemben talán már rövidtávon is a jelentős eredményekkel kecsegtető ügy az ún. tehetséggondozó hálózat létrehozása. Ez is olyan elképzelés, ami nem előzmény nélküli, tehát nem a kuratórium, vagy a szakértői kör találta ki, több helyen működik olyan helyi értelmiségi körökből, nemcsak pedagógusokból összeállt csapat, akik azzal foglalkoznak, hogy megpróbálják felkutatni azokat a srácokat, akiknek reális esélyük van a továbbtanulásra, közvetítik őket, ha lehet ezt mondani egy-egy középiskolába, és aztán, ami bizonyos értelemben a legfontosabb, mellettük maradnak, nyomon követik az ő sorsukat, segítik, hogy ne essenek ki már az első pillanattól a középiskolából. Elképesztőek itt az arányok, ma egy cigány kisdíjaknak hatszor kisebb esélye van, hogy érettségit szerezzen, mint a többséghez tartozó diákoknak. Minimális, százalékosan ki sem mutatható talán, azoknak a cigány polgároknak a száma, akik felsőoktatási intézményekbe bekerülnek és azt sikeresen el tudják végezni. Itt egy olyan alapkérdéssel találtuk szembe magunkat, amin gyorsan és hatékonyan kellene tudnunk segíteni. Még egyszer tehát nem arról van szó, hogy pusztán egy ösztöndíjpályázat keretében pénzt adnánk azoknak a gyerekeknek, akik bekerülnek a középiskolába, hanem ennek a tehetséggondozó hálózatnak a segítségével szeretnénk fel is kutatni, középiskolába eljuttatni és aztán támogatni azokat a diákokat, akiknek ilyen típusú elkötelezettségi lehetőségeik vannak. A roma oktatási részprogram keretében tulajdonképpen az óvodától a középiskola végéig próbáltunk meg végiggondolni egy programfolyamatot. Az óvodai elemeket a Head Start vagy ma már Step by step névre hallgató Soros regionális program segítségével, vagy annak a szakmai tapasztalataira támaszkodva szeretnénk kinyitni és abban segíteni az ebben az irányban nyitott óvodáknak, hogy a szülői kör számára is nyújtsanak segítséget, lehetőséget. Nagyon lényeges lenne, hogy a most már általunk folyamatosan támogatott Belvárosi Tanoda tapasztalataira építve próbáljunk meg néhány helyen mintaértékű, ilyen típusú intézményeket létrehozni, ahol azoknak a gyerekeknek a számára, akik kihullottak valamilyen okból a középiskola környezetéből nyújtanánk speciális iskolában segítséget arra, hogy mégiscsak legalább egy érettségiig, vagy annál tovább is el tudjanak jutni. És hát nyilván itt a tehetséggondozás keretében nagy kérdés, hogy milyen módon lehet.....